

Seleucia

Sayı XIII - 2023

Olba Kazısı Serisi

Seleucia XIII

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren TR Dizin Ulakbim'de ve 2021'den itibaren Erih Plus'ta taranmaktadır.

<http://www.seleuciadergisi.com>

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Yavuz Yeğin
Murat Özyıldırım (Baş Editör)

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efruniye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Mehmet Tekocak
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Erkan Alkaç
Doç. Dr. Sabri Arıcı
Doç. Dr. Fiğen Çevirici Coşkun
Doç. Dr. Merih Ereke
Doç. Dr. Kasım Oyarçın
Doç. Dr. Fikret Özbay
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Doç. Dr. Yavuz Yeğin
Dr. Öğr. Üyesi Safiye Aydın
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Vujadin Ivanisevic
Dr. Murat Özyıldırım

Seleucia

Olba Kazısı Serisi

Sayı: XIII

Yıl: 2023

ISSN: 2148-4120

ISBN: 978-625-6925-19-9

Yazışma Adresi

Dr. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33343 Mersin - Türkiye.
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E-posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Yayının Adı: Seleucia (Dergi)

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Yayın Şekli: Yıllık - Türkçe ve İngilizce.

Yayın Sahibi: Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Bas.

Dağ. Paz. Gıd. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. adına
Engin Devrez

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Engin Devrez

Yayının İdare Adresi: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.

Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara.

Tel: 0312 419 85 67

Sertifika no: 20193

www.bilginkultursanat.com

e-mail: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı

Bizim Dijital Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Serhat Mahallesi, Uzuncağı Caddesi 1128. Sok.,

No: 6, Ostim / Ankara

Tel: 0312 341 0005

Matbaa Sertifika No: 41356

Teknik Düzenleme

Arş. Gör. Burak Erdem

Dağıtım

Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.

Selanik 2 Cad. 68/4 Kızılay - Ankara.

Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı XIII | Mayıs 2023

Olba Kazılarında Harpokrates Betimli
Cam Pendant

*Glass Harpocrates Pendant from Olba
Excavations*

Emel Erten - Yavuz Yeğin
9

Anemurium Son Dönem Kazılarında
Ortaya Çıkarılan A ve B Yapıları Üzerine
Bir Değerlendirme

*An Assessment on Buildings A and B which
Revealed in Last Period Excavations at
Anemurium*

Zafer Korkmaz – Mehmet Tekocak
21

Constantinopolis Territoriumundan
Ele Geçen Bir Grup Yazılı ve Mühürlü
Seramik

*A Group of Pottery with Graffiti and
Stamps from Constantinople's Territorium*

Ülkü Kara
43

Kelenderis Odeionu Kazılarında Ele
Geçen Geç Roma D Seramikleri
*Late Roman D Ware from the Excavations
of the Odeon of Kelenderis*

Işık Adak Adıbelli
59

Eskiçağ Camcılığında Mozaik Tekniği ve
Olba Kazılarında Millefiori ve Reticella
Camlar

*Mosaic Technique in Ancient Glassworking
and Millefiori and Reticella Glass from Olba
Excavations*

Emel Erten – Emine Akkuş Koçak
87

Parion'dan Bir Grup Özel Masa
Amphorası

*A Group of Exclusive Table Amphorae from
Parion*

İsmail Akkaş
101

Topaklı Höyük (1967-1974 Yılları)
Kazılarında Tespit Edilen Meme Aplikeli
Amphoralar

*Breast Applique Amphoras Detected at the
Excavations of Topaklı Höyük (1967-1974
Years)*

Emine Köker Gökçe
121

PRAEFATIO

Seleucia editörleri, cumhuriyetimizin yüzüncü yılını kutladığımız 2023 yılında dergimizin on üçüncü sayısını sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyarlar. Ulu Önder Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetin birer yurttaşı ve ülkenin geçmişini, Eski Çağ uygarlıklarını inceleyen bilim insanları olarak cumhuriyetimizin sonsuza dek yaşamasını gönülden dilerler.

Seleucia'nın bu sayısında da okurlarımızın karşısına yine seçkin içeriklere sahip daha çok cam ve seramik çalışmalarıyla ilgili olan yedi makale ile çıkmaktayız. Bunlardan ikisi, öncelik verdiğimiz Olba kazıları cam buluntularıyla ilgilidir. Bunlardan Harpokrates betimli cam pendantın ele alındığı çalışma, türünün Anadolu'da saptanmış tek örneği olması bakımından önem taşımaktadır. Diğer iki makale, Dağlık Cilicia'daki merkezler olan Anemurium ve Kelenderis kazılarında gelen sonuçlar konusundadır. Constantinopolis Territoriumu'ndan gelen bir grup graffiti ve damgalı seramik buluntunun incelendiği makale ile Troas Bölgesi'ndeki Parion'da yapılan kazılarda bulunan amphoraların Eski Çağ'da seramik konusunda çalışan arkeologların ilgilerini çekeceğinden eminiz. Bu sayıda yer alan son makale ise Nevşehir Topaklı Höyük buluntusu olan ve Geç Demir Çağı ile Hellenistik Dönem'e tarihlenen meme aplikeli amphoraları ele almaktadır.

Dergimizin yayın hayatına katıldığı on yılı aşkın süre zarfında Eski Çağ kültürleri ve dilleri konusunda nice değerli çalışmalarını on yılı aşkın bir süredir olduğu gibi bu sayıda da bizlerle paylaşan tüm yazarlarımıza şükranlarımızı sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Doç. Dr. Yavuz Yeğin

Dr. Murat Özyıldırım (Baş Editör)

PREFACE

The Editors are proud to present the thirteenth issue of *Seleucia* on the hundredth anniversary of the Turkish Republic. As citizens of the Republic founded by our great leader Atatürk and of scholars doing research on the past civilizations of the country, we wish our Republic to live forever.

In this issue, we would like to share seven articles studying ancient glass and pottery. Two are on the glass finds from Olba excavations, including one on the glass pendant depicting Harpocrates which is important as the only known example of its type from Asia Minor. Two other articles are on the finds of the excavations in Rough Cilicia in Anemurium and Kelenderis. Another article examine a group of pottery finds with graffiti and stamps from Constantinople's territorium. Archaeologists working on ancient pottery will be interested in the article on a group of exclusive table amphorae from Parion in Troas as well as another article on the Late Iron Age or Hellenistic amphoras with applique decoration from the excavations in Topaklı Höyük in Nevşehir, Avanos.

We wish to thank our contributors who shared their works on the ancient cultures and languages in *Seleucia* not only in this issue and all contributions over the last ten years.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Fikret Yegül

Assoc. Prof. Dr. Yavuz Yeğin

Dr. Murat Özyıldırım (Editor in Chief)

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”. The articles produced out of master’s theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Anemurium Son Dönem Kazılarında Ortaya Çıkarılan A ve B Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme

Zafer Korkmaz* – Mehmet Tekocak**

Öz

Bu makalede 2018-2021 yılları arasında Merkez (III 5) Hamamı adını verdiğimiz yapının kuzeyinde bulunan MS 6. ve 7. yüzyıllara tarihlendirdiğimiz konut ve atölye/dükân (*tabernae*) olarak kullanılmış iki yapının (A Yapısı ve B Yapısı) değerlendirmesi yapılmıştır. Yapılar %8 oranda eğimli kuzey-güney yönde uzanan duvarlar ile teraslanmış arazide inşa edilmiştir. Bu duvarlar Merkez (III 5) Hamamı'nın kuzey mekânlarını oluşturan duvarlar ile de tam hizalıdır. Yapılar arazide doğu-batı yönlü sokak üzerinde, doğudan sokak ve girişe sahip olarak ve birbirlerini arkadan görececek biçimde inşa edilmişlerdir. Yapıların planlanmasında sokak, küçük ön odalar ve büyük arka odalardan oluşan basit mimari tasarım kullanılmıştır. Bu özellikleri ile Erken Bizans Dönemi kırsal konutlarının niteliklerini yansıtır. Tek katlı A Yapısı'nı oluşturan mekânlarda; cam cürufu, cam kalıbı, cam kadehler, Afrika Kırmızı Astarlı, Phokaia Kırmızı Astarlı/Geç Roma C ve Kıbrıs Kırmızı Astarlı/Geç Roma D seramik grubu örneklerinin yanı sıra pişirme kapları, amphoralar, bronz kemer tokası, aplik, olta iğnesi, pul ağırlık, haç betimli sütun başlığı gibi buluntuların yanı sıra ocak ve mermer döşemeli zemin gibi kalıntılara rastlanmıştır. İki katlı bir düzenlemeye sahip olan B Yapısı'ndaki mekânlarda da A Yapısı'na benzer seramik materyal yanında bronz kandil askıları ve ağırlıklar, mermer mortarumlar ve ağız kenarı üzerinde Tevrat'tan bir dua (Psalms/Mezmurlar 28:3) yer alan yazıtlı amphora parçası bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Anemurium, Tabernae, Erken Bizans, Dağlık Kilikia, Sivil Mimari.

* Dr. Öğretim Üyesi Zafer Korkmaz, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Alaeddin Keykubat Kampüsü, 42075 Konya/TÜRKİYE. E-posta: zaferkorkmaz@selcuk.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-6018-9533.

** Prof. Dr. Mehmet Tekocak, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Alaeddin Keykubat Kampüsü, 42075 Konya/TÜRKİYE. E-posta: mtekocak@yahoo.com, Orcid No: 0000-0002-6923-4230.

Bu çalışma; 30.04.2018 tarihli ve 2018/11704 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Selçuk Üniversitesi adına sürdürülen "Anemurium Antik Kenti Kazısı" kapsamında hazırlanmıştır. Anemurium Kazısı çalışmaları T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenmektedir. Söz konusu bu çalışma; Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüğü 19401023 numaralı "Anemurium III-5 Hamamı Araştırmaları" kapsamında olup ilgili birimce desteklenmiştir.

An Assessment on Buildings A and B which Revealed in Last Period Excavations at Anemurium

Abstract

In this study, Building A and Building B which excavated between 2018-2021 were evaluated. These dated to the 6th and 7th centuries which used as residence and workshop/shop (tabernae). Buildings are at the north wing of the Central (III 5) Bath building. The buildings built on a terrain with 8 % slope. The land has terraced with the walls that extending in the north-south direction. These walls are also fully aligned with the walls which forming the northern spaces of the Central (III 5) Bath. The buildings with a courtyard and entrance from the east, are on a row in east-west oriented alley. A simple architectural design, a courtyard, small front rooms and large back rooms was used in the planning of the residence. The houses reflect the characteristics of the rural houses of the Early Byzantine Period with these features. Building A is a one-storey with the hearth, glass slag, glass mold, glass goblets, African Red Slip, Phocaeen Red Slip/Late Roman C and Cypriot Red Slip Wares, cooking pots, amphorae, bronze belt buckle, applique, fishing hook, flake weight, cruciform column head, remains and materials such as a marble tiled floor. Bronze lamp hangers and weights, marble mortars and an inscribed amphora with a prayer from the Torah (Psalms 28:3) on the mouth were found in Building B, as well as ceramic material similar to Building A. The staircase in the hall in building B indicates the existence of the second floor.

Keywords: Anemurium, Tabernae, Early Byzantine, Rough Cilicia, Civil Architecture.

Giriş

Antik Çağ'da Batı Dağlık Kilikia Bölgesi'nin önemli liman kentlerinden birisi olan Anemurium, günümüzde ise Mersin İli, Anamur İlçesi, Ören/Batıkent Mahallesi'nde yer almaktadır. Antik kent MÖ 4. yüzyıldan MS 8. yüzyıla kadar güney-kuzey yönde uzanan 6.5 hektarlık bir sahada yerleşim görmüştür¹ (**Lev. I. 1**). Makalemize konu yapılar bu sahanın merkezinde bulunan ve bu sebeple de Merkez (III 5) Hamamı adını verdiğimiz yapının kuzeyinde, 2018-2021 yılları arasındaki kazılarda ortaya çıkarılan A ve B Yapılarını konu almaktadır (**Lev. I.2**)². Merkez (III 5) Hamamı'nın kuzeyinde konumlanan bu yapılar toplamda 28.20x10.60 m ölçülerine ve 298 m²lik alana sahiptir.

Yapılar

Merkez (III 5) Hamamı'nın kuzeyinde konumlandırılan yapıların bulunduğu alanda 2018-2021 yılları arasında, farklı büyüklüklerde kare ya da dörtgen şeklinde toplam 13 adet

---

1 Anemurium Antik Kenti ve yerleşim tarihi için bakınız: Tekocak – Aldemir 2019; Tekocak 2020a, 178-209.

2 Tekocak 2020b, 206; Tekocak 2022, 118-119.

mekânın kazısı yapılmıştır. Bunlardan Merkez (III 5) Hamam'ın kuzeyinde yer alan 4 mekân ile önündeki küçük ve dar sokaktan oluşan kısmı “**A Yapısı**”, hamamın kuzeydoğusunda, A Yapısı'nın ise doğusunda yer alan 5 mekân ve hol/koridor ile önündeki küçük dar bir sokaktan oluşan bölümü de “**B Yapısı**” olarak değerlendirilmiştir (**Lev. I.2**).

A Yapısı

Merkez (III 5) Hamamı'nın kuzeyinde yer alan A Yapısı 10.40x11.60 m'lik bir alanı kaplayan birbirine bitişik vaziyette dörtgen şekilli 4 odadan (A1 Mekânı, A2 Mekânı, A3 Mekânı ve A4 Mekânı) oluşmaktadır (**Lev. I.2**). Yapının girişi doğu yönde olup direkt olarak önündeki ince uzun sokağa (A/S1 Sokağı) açılmaktadır.

Merkez (III 5) Hamamı'nın havuzuna bitişik vaziyette yapılmış olan A1 Mekânı kare formudur³. Mekân içerisinde 1.20 m çapında bir adet kuyu vardır (**Lev. II. 1**). Kuyunun işlevinin sonraki bir dönemde değiştirildiği anlaşılmaktadır. A1 Mekânı'nın kuzeyinde yer alan A2 Mekânı ise dörtgen biçimlidir⁴. Odanın girişi doğuda ve 0.90 m genişliğinde olup kuzeybatı köşesinde +16.68 m kodunda mermer döşeme⁵ ve kireç harçlı olası bir zemin izi tespit edilmiştir (**Lev. III. 2**). A1 Mekânı'nın doğusunda dörtgen şeklindeki A3 Mekânı bulunmaktadır⁶. Bu mekân sonradan bir duvarla ikiye bölünmüş olduğundan burası da A3.1 ve A3.2 Mekânları olarak tanımlanmıştır. Böylece A3.2 Mekânı olarak adlandırdığımız adeta bir hol/koridor şeklinde ince uzun mekân elde edilmiş olup A/S 1 Sokak/Avlu ile bir bağlantı sağlanmıştır⁷ (**Lev. III. 1**). A3 Mekânı'nın kuzeyinde, A2 Mekânı'nın ise doğusunda A4 Mekânı yer alır⁸. Mekânın doğu duvarında sonradan iptal edildiği anlaşılan 1.70 m genişlikte bir giriş olduğu görülmüştür. Oda içerisinde ağız batıya bakan armudi formu, moloz taşla örülmüş bir ocak tespit edilmiştir⁹ (**Lev. II. 2**). İçerisinde külle karışık toprak tabakası ile yoğun çatı kiremidi ve seramik kap parçaları içeren bir dolgu ile karşılaşılmıştır. A4 ve A3.1 Mekânları önünde (doğusunda) A/S1 Sokak olarak tanımladığımız bir alan bulunmaktadır¹⁰. Merkez (III 5) Hamamı'nın praefurnium (külhan) duvarına kadar devam eden A/S 1 Sokağı'nı, güney uçta, sonradan yapıldığı anlaşılan doğu-batı yönlü toprak harçlı bir duvar sınırlamaktadır.

B Yapısı

A Yapısı'nın doğusunda konumlandırılan bu yapı, 10.10x12.75 m ölçülerinde bir alana yerleştirilmiş olup bitişik vaziyette 5 oda ve 1 hol/koridordan oluşmaktadır (**Lev. I. 2**).

3 A1 Mekânı 4.10x4.50 m ölçülerindedir.

4 A4 Mekânı 4.65x3.75 m ölçülerindedir.

5 Mermer döşeme 0.40x0.55 m ölçülerindedir.

6 A3 Mekânı 5.30x3.75 m ölçülerindedir.

7 A3.2 Mekânı 1.30x3.75 m ölçülerindedir.

8 A4 Mekânı 4.60x5.50 m ölçülerindedir.

9 Ocak 1.80x0.88 m ölçülerindedir.

10 A/S 1 Sokağı 2.45x13.00 m ölçülerindedir.

Yapıdaki mekânlardan dörtgen oda şeklinde olanlar; B1 Mekâni, B2 Mekâni, B3 Mekâni, B4 Mekâni ve B5 Mekâni, ince uzun dikdörtgen şeklinde olan tek mekân da BH1 Mekâni olarak adlandırılmıştır. Yapının doğu cephesinde bulunan girişi, olası bir sokak veya avluya açılmaktadır. Bu sokak veya avlunun bir kısmı ortaya çıkarılmış olup B/S1 Sokak olarak adlandırılmıştır¹¹.

B1, B2 ve B3 Mekânları bir aks, B4 ve B5 Mekânları da diğer aks üzerinde ve birbirlerine bitişik vaziyette olup B3 ve B4 Mekânları ise diğerlerine göre daha büyük planlanmıştır (**Lev. I. 2**). Yapının girişinde bulunan ince uzun dikdörtgen şeklindeki BH1 Mekâni¹² ise B5 Mekâni'nin daraltılmasıyla oluşturulmuştur. Mekânın batısındaki merdiven ve yapıdaki diğer beş oda arasındaki konumu BH1 Mekâni'nin bir hol olarak kullanıldığını göstermektedir (**Lev. II. 3**). Holün güneyindeki ilk oda B1 Mekâni'dir¹³. Güney beden duvarında 0.20x0.35 m ölçülerinde bir yuva ve bu yuvanın her iki yanında 0.20x0.25 m boyutlarında duvara saplanmış durumda kayrak taşları yer almaktadır (**Lev. II. 5**). Odanın güneybatı köşesinde ise etrafı küçük yassı moloz taşlarla örülü vaziyette dikey yerleştirilmiş pişmiş toprak künk bulunmaktadır¹⁴ (**Lev. II. 6**). B1 Mekâni'ndeki kazılarda yazıtlı bir amphora örneğinin yanı sıra oldukça fazla sayıda farklı form ve gruplara ait seramik buluntu ele geçmiştir (**Lev. IV-V**). Bu mekânın batısında B2 Mekâni¹⁵ (**Lev. II. 4**) bulunmakta olup güney beden duvarının önünde ve oda genişliğince devam eden üzeri pişmiş toprak zemin tuğlası döşenmiş bir seki¹⁶ bulunmaktadır. Batı duvarındaki 1.20 m genişlikte bir kapıyla B3 Mekâni'na¹⁷ açılmaktadır. BH1'in kuzeyinde yer alan dörtgen şeklindeki B5 Mekâni¹⁸ ile hol arasında 1.10 m genişlikte bir kapı vardır. Holün batısında ise yapının en büyük iki mekânından birisi olan B4 Mekâni¹⁹ yer almakta olup iki mekân arasındaki bağlantı 1.20 m genişlikteki bir kapı ile sağlanmıştır.

Mimari Değerlendirme

A ve B Yapılarını meydana getiren beden duvarları ortalama 0.50-0.60 m kalınlıktadır. Bu duvarlar; yerel moloz taş, sarımsı-krem renkte kireç harç ve de toprak harcın bir arada kullanılmasıyla kum zemin üzerine inşa edilmiştir. Yapıların kuzey-güney uzantılı duvarlarına, doğu-batı istikametindeki duvarlar dilatasyon ile bağlanmıştır (**Lev. III. 3**). B Yapısı'nın B3 Mekâni girişinde giriş boşlukları tespit edilmiştir (**Lev. II. 7**). Ayrıca B3 Mekâni'nin kuzey ve güney beden duvarlarında, karşılıklı olarak yerleştirilmiş ahşap giriş yuvaları bulunmaktadır. Bu giriş yuvaları, duvar temelinden ortalama 2.80 m yükseklikte ve 2.00 m aralıklarla doğu-

11 Yapılan kazılarda B/S1 Sokağın şimdilik 10.80x2.30 m'lik kısmı açığa çıkarılmıştır.

12 BH1 Mekâni/Holü 1.70x4.85 m ölçülerindedir.

13 B1 Mekâni 2.60x4.25 m ölçülerindedir.

14 Pişmiş toprak künk 0.45 m çapındadır.

15 B2 Mekâni 1.75x2.70 m ölçülerindedir.

16 Seki 0.80 m genişliktedir.

17 B3 Mekâni 3.55x5.70 m ölçülerindedir.

18 B5 Mekâni 2.80x4.15 m ölçülerindedir.

19 B4 Mekâni 5.00x5.70 m ölçülerindedir.

batı, kuzey-güney yönlerinde birbirleriyle kesişecek biçimde yerleştirilmişlerdir (Lev. II. 8). B Yapısı'ndaki BH1 Holü'ndeki merdiven ile biraz evvel bahsi geçen ahşap giriş yuvaları, B Yapısı'nın iki katlı bir düzenlemeye sahip olduğunu göstermektedir. Erken Bizans Dönemi Dağlık Kilikia Bölgesi'nde ve Suriye'de bulunan konutlarda üst kata çıkışı sağlayan merdivenin girişte bulunan küçük bir hole açılması oldukça yaygındır²⁰. B1 Mekânı'nın güneybatı köşesine yerleştirilen ve etrafı küçük yassı taşlarla kapatılmış künk uygulamasının benzer örneklerinin, bölgenin kırsal konutlarında kirli ve temiz su tahliyesi amacıyla yapıldığı bilinmektedir²¹. B1 Mekânı güney beden duvarındaki küçük bir yuva²² ile her iki yanında yer alan duvara saplanmış kayrak taşları²³, her ne kadar burada küçük ölçekli vidalı üzüm presine ait bir baskı kolu yuvası olabileceği fikrini akla getirirse de, bununla ilgili herhangi bir somut veriye ulaşamadığımızı da belirtmek isteriz. B3 Mekânı'nda rastlanılan izler zeminin sıkıştırılmış toprak ve tuğla taban döşemeden oluştuğunu göstermiştir. Korunan beden duvar yüksekliği 2.80 m olarak ölçülmüş olup mekânların içerisinde de 1.20 m'lik bir dolgu olduğu tespit edilmiştir. Bahse konu dolgu yerel moloz taş, toprak ve çatı kiremidinden oluşmaktaydı. Bu veriler ışığında B Yapısı'nın yaklaşık 4.00 m yüksekliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Kazılar sırasında yoğun şekilde ele geçen çatı kiremidi parçaları, bu yapının kentteki diğer örneklerde olduğu gibi ahşap kirişler tarafından taşınan beşik çatıya sahip olduğunu göstermektedir²⁴. Böylece çatı ile birlikte yapı toplam 5.00 m civarında bir yüksekliğe sahip olmalıdır.

A Yapısı'nda yürütülen kazılarda B Yapısı kadar şanslı değildik. Kazılarda A3 ve A4 Mekânlarında ortalama 0.85 m kalınlıkta toprak dolgu ve altında kum katmanı tespit edilmiştir. Yüzeyde görülen duvarlar yer yer 1.50 m yüksekliktedir. Bu odalardaki dolgu yaklaşık 1.00 m'dir. Bu yüksekliğe çatı seviyesi de ilave edildiğinde A Yapısı yüksekliği de tıpkı B Yapısı gibi 4.00 m civarında olmalıdır. Her iki yapı arasındaki en büyük fark ise A Yapısı'nın tek katlı bir düzenlemeye sahip oluşudur. Anemurium B Yapısı, bölgenin kırsal kesimlerinde görülen yaygın olarak görülen üretim öğeleri ve konutun bir arada görüldüğü bu tip mimari uygulamaların, kent içi yerleşimlerde de kullanıldığını göstermesi bakımından ayrı bir önem arz etmektedir.

Yapıların temellerine B3 Mekânı'nda 15.00 m'de, A3 Mekânı'nda 15.80 m'de ve A4 Mekânı'nda da 15.68 m'de rastlanmıştır. Buna göre doğu-batı istikametinde aynı aksta olmak kaydıyla aralarında 10.40 m mesafe bulunan bir hatta izlenebilmiştir. Dolayısı ile temellerde görülen derinlik farkına göre yapılar % 8 oranında bir eğimde inşa edilmiş olmalıdır.

Anemurium Merkez (III 5) Hamamı ve yakın çevresinde yapılan ilk çalışmalar doğrudan hamama yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu bu çalışmalar kapsamında hamam ana

20 Eichner 2008, 344; Ousterhout 2019,163, fig. 7.32.

21 Aydınoglu 1999, 159; Eichner 2008, 345.

22 Küçük yuva 0.20x0.35 m ölçülerindedir.

23 Kayrak taşları 0.20x0.25 m boyutlarındadır.

24 Russell 1982, 134.

kütlesine ait apodyterium, frigidarium, tepidarium, caldarium ve praefurnium mekânları²⁵ ile hamam ana kütlesinin kuzeyinde ışık²⁶ olarak adlandırılan bir mekândan bahsedilmektedir (**Lev. I.2**). Buna bağlı olarak da bu alanın tamamı Merkez (III 5) Hamamı ve hamama sonradan yapılan eklemeler ile yapının ikinci kullanım evresine ait geç dönem yapıları olarak tanımlanmıştır. Ayrıca hamam mekânları arasında daha önce herhangi bir şekilde fonksiyonu belirtilmemiş olmakla birlikte, tarafımızca “Kuzey Atrium” olarak adlandırılan ve çevresinin Roma İmparatorluk Dönemi’nde gymnasium olarak kullanıldığı öne sürülen bu alanda Bizans Dönemi’nde yeniden kapsamlı bir inşaa faaliyetinin gerçekleştirildiği değerlendirilmiştir²⁷. Tüm bunlara karşın Alföldi-Rosenbaum ise hamam kuzeyindeki bu alanda bir palaestranın bulunabileceğini önermiştir²⁸.

Yukarıda belirtilen saptamalar ışığında kazılarına başladığımız bu alanda A ve B Yapıları ortaya çıkarılmıştır. A Yapısı; A1 ve A2 Mekânları kuzey-güney yönlü beden duvarı ile frigidariumun kuzey bitişiğindeki havuzun duvarları, hem doğudan hem de batıdan tam hizalıdır (**Lev. I.2**). Hamamın praefurnium duvarıyla B3 ve B4 Mekânlarının kuzey-güney istikametli duvarı da aynı şekilde hizalıdır²⁹. Bu durum A ve B Yapılarının inşasında hamamın etkin biçimde kullanıldığını göstermektedir. Yürütülen kazılarda Merkez (III 5) Hamamı’nın kuzey mekânları ile A Yapısı arasında herhangi bir ayırıcı unsur bulunmadığı da görülmüştür. Bunun yanında frigidariumun kuzeyinde yer alan havuzun doğu beden duvarının 2.60 m’lik bölümü kaldırılmış ve kuzey atrium ile birleştirilmiştir. Şu halde A Yapısı’nın doğusunda bulunan ve yapının girişinin de açıldığı A/S1 Sokak/Avlu, hamamın kuzey mekânlarına da erişimi sağlamaktaydı. Bu durum Smith’in söylediği gibi hamamın asıl işlevini yitirdikten sonra kuzey yapılarının yerinde kapsamlı bir yeniden inşaa/*extensive rebuilding*³⁰ faaliyetinin gerçekleştirilmediğini, bunun yerine bahse konu A ve B Yapılarının hamama hizalı bir biçimde inşaa edildiğini gösterir. Bir başka ifadeyle yeni inşaa faaliyetleri sırasında, hamamın kuzeyinde var olan mekânlar tekrar tadilattan geçirilmiş ve yeni yapılara eklenerek kullanılmaya devam edilmiştir (**Lev. I. 2**). B Yapısı’nın girişi de A Yapısı’ndaki uygulamaya benzer şekilde B/S 1 Sokağa açılmaktadır. Güneyinde bulunan ve henüz kazısını yapmadığımız alan ile Trikonk (III 6) Yapısı’na da açılan ince uzun bu alan, konumu gereği A/S1 Sokak’tan farklı biçimde dar bir ara sokak olarak kullanılmış olmalıdır.

25 Alföldi 1968, 6-7; Russell 1973, 319-320; Campbell 1978, fig. 32; Alföldi-Rosenbaum 1989.

26 Smith 1967, 138.

27 Smith 1967, 138.

28 Alföldi-Rosenbaum 1989, dipnot 4.

29 Merkez (III 5) Hamamı ve A Yapısı’nın batı duvarı ilk kazı ekibi tarafından “III 9” olarak adlandırılan surun bir devamı gibi gözükmesine karşın, esasında işçilik, malzeme ve nitelik bakımından herhangi bir benzerliğe sahip değildir. Buna karşın “B Yapısı”, “Merkez Kilisesi” veya “Trikonk (III 6)” ile benzerlik göstermektedir. Bu sebeple de Merkez (III 5) Hamamı ve A Yapısı’nı batıda sınırlandıran duvar, savunmadan ziyade arazide var olan eğimin teraslanması amacıyla yapılmış olmalıdır. Benzer uygulama B Yapısı için de geçerlidir.

30 Smith 1967, 138.

A Yapısı'nın giriş cephesi B Yapısı'nın arka cephesine, aynı şekilde B Yapısı da önündeki izlerden de görülebileceği üzere olası bir başka yapının arka cephesine bakacak şekilde konumlandırılmıştır. Bu tasarımın uygulanmasını hem evdeki yaşamın mahremiyetine gösterilen özenin bir yansıması hem de kent içerisinde meyilli ve kısıtlı bir araziye inşa edilmesiyle ilişkilendirmek mümkündür. Bunun yanı sıra bugün dahi antik kentin modern Anamur'a göre daha serin olmasını sağlayan, günün en sıcak saatlerinde bile kesintisiz esen batı rüzgârını yapı içerisine alabilecek şekilde bir planlama yapılmış olabileceğini düşünmekteyiz. Buna bağlı olarak da yapının Kilikia Bölgesi Geç Antik Çağ kırsal konutlarından farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz³¹. Yapıların kapı genişlikleri bölge geneliyle uyumlu olarak 0.90-1.20 m arasında değişmektedir³². A1 Mekânı'nda yer alan kuyunun bir benzerini kentteki başka yapılarda³³ ve Dağlık Kilikia Bölgesi'nde de görmek mümkündür³⁴. Hatta bu uygulama yakın zamana kadar bölgenin kırsal kesimlerinde, yağmur sularını biriktirmek amacıyla devam ettirilmiştir.

Buluntular (Lev. IV-V)

A ve B Yapıları'nda yürütülen kazı çalışmaları; metal objeler, cam, taş, Geç Roma C, Geç Roma D, Afrika Kırmızı Astarlı grubu, saklama-depolama, pişirme kapları, amphora, ağırlık³⁵ gibi seramik ve sikkelerden oluşan önemli bir buluntu envanteri ortaya koymuştur. Camlar; arkeolojik buluntular arasındaki en az yoğunluğu oluşturan gruptur. Bu grupta yer alan ve MS 400-660 yılları arasına tarihlenen kadehlerin, bronz askı kolları ile birlikte bulunması, diğer Geç Antik yerleşimlerinde olduğu gibi yiyecek ve içecek servisi yanında aydınlatma amaçlı da kullanıldıklarını göstermektedir³⁶ (**Lev. IV. 1-3**). Ayrıca buradaki kazılarda cam cürufuna da rastlanmıştır (**Lev. IV. 4**).

Metal buluntular; B3 Mekânı aydınlatma aksamı askı kolu³⁷ (**Lev. IV. 5**), A2 Mekânı olta iğnesi³⁸ (**Lev. IV. 6**), A3 Mekânı'nda ön yüzde "N" ve "T" harfleri, arka yüzü ise boş bırakılmış MS 6. yüzyıla ait pul ağırlık³⁹ (**Lev. IV. 7**), B2 Mekânı yüzeyde 1 uncia değerinde olan ve MS 1 – 3. yüzyıllara tarihlendirilen ağırlık (**Lev. IV. 8**), A3 Mekânı dikdörtgen çerçeveli yuvarlak kesitli kemer tokası⁴⁰ (**Lev. IV. 9**), B1 Mekânı yay formu kulp⁴¹ (**Lev. IV.**

31 Eichner 2011, 382-383; Aydınöğlü 2015, 167-177.

32 Eichner 2018, 287-288.

33 Williams 1977, 175; Russell 1980, 39.

34 Varinlioğlu – Esmer 2017, 266; Eichner 2011, fig. 302, 391, 393-395; Aydınöğlü 2019, 58-59.

35 Crawford 1990, fig. 411.

36 Russell 1982, 149-150; Stern 1985, 44; Williams 1985, 52-53, fig. 10, no. 18-20; Erten 2003, 148, fig. 3-4; Çakmakçı 2009, 61-62, table 1-2, 65, table 9.

37 Russell 1982 137, fig. 3, 22; Demirel 2016, Kat. No. 10.

38 Russel 1982, 136, fig. 1.2; Kasar – Soykan 2022, fig. 2, O8.

39 Russell 1982, 136, fig. 1, 8.

40 Russell 1982, 138, fig. 6, 7-8. Russell tarafından 4. tip olarak tanımlanmıştır.

41 Aybek ve diğ. 2016, çizim 8.

10), A4 Mekânı aplik (**Lev. IV. 11**) ve bronz kalıplardan (**Lev. IV. 12-13**) oluşmaktadır. Tüm bu arkeolojik metal buluntular MS 5-7. yüzyıl aralığına tarihlenmektedirler.

Bu yapılardaki bir diğer buluntu grubu da beyaz kahverengi grenli mermerden yapılmış mortariumlar'dır⁴² (**Lev. V. 1-2**). Form örnekleri tutamaklı ve düz dipli, ağız çapları 16-18 cm arasında olup yükseklikleri 7,4 cm'dir. Bir başka buluntu da taş bir sürmedenliktir (**Lev. V. 19**). Tüm bu taş buluntu grubuna ait örnekler MS 6. ve 7. yüzyıllara ait Kıbrıs Tipi Tencere ve Geç Roma D grubu Hayes Form 9 A ve B seramikleri ile birlikte bulunmuştur. Dolayısıyla söz konusu taş eserler, bu seramikler ile aynı tarihten olmalıdırlar.

Seramik buluntulardan ince ve kaba seramik olmak üzere toplam 548 adet parça değerlendirmeye alınmıştır. Bunlardan 265 adedi ince seramik malzemeyi oluşturmakta olup dağılımları %16'sı Phokaia Kırmızı Astarlı/Geç Roma C (43 adet), %70'i Kıbrıs Kırmızı Astarlı/Geç Roma D (190 adet) ve % 13'ü Afrika Kırmızı Astarlı (32 adet) grubu şeklindedir⁴³. Bu gruplardan Geç Roma C/ Phokaia Kırmızı Astarlıları; Hayes Form 2A, Hayes Form 3A, 3C, 3F (**Lev. V. 3**)⁴⁴ ve Hayes Form 5 (**Lev. V. 4**)⁴⁵ten oluşur. Söz konusu bu örnekler MS 5. yüzyıl ikinci yarısı ve 6. yüzyılın ilk yarısı aralığına tarihlendirilmiştir. Kıbrıs, Kilikia ve Pamphylia'da üretimi yapılan seramik gruplarından olan Geç Roma D/ Kıbrıs Kırmızı Astarlıları'na ait Hayes Form 2 (**Lev. V. 5**)⁴⁶, Hayes Form 5, Hayes Form 6 (**Lev. V. 6**)⁴⁷, Hayes Form 7, Hayes Form 8 (**Lev. V. 7**)⁴⁸ ve Hayes Form 9 (**Lev. V. 8**)⁴⁹ ve Hayes Form 10 örnekleri, Afrika Kırmızı Astarlı grubunda ise Hayes Form 50B (**Lev. V. 9**)⁵⁰, Hayes Form 53 (**Lev. V. 10**), Hayes Form 67 (**Lev. V. 11**)⁵¹, Hayes Form 99C (**Lev. V. 12**)⁵², Hayes Form 104, 105 ve 106 örnekleri tespit edilmiştir. Diğer seramik buluntular arasında pişirme kapları Kıbrıs Tipi (**Lev. V. 13**)⁵³, dışa çekik ağızlı (**Lev. V. 14**)⁵⁴, üst yüzü yivli ve köşeli karınlı (**Lev. V. 15**)⁵⁵ yuvarlatılmış ağız kenarlı (**Lev. V. 16**)⁵⁶, basitçe dışa çekik,

42 Crawford 1990, 64, fig. 298; Bleier 2009, taf. 8, 134.

43 Burada özet bilgi olarak vermiş olduğumuz seramik buluntular tarafımızca kapsamlı bir şekilde ayrı bir yayın olarak hazırlanmaktadır.

44 Hayes 1972, 329; Williams 1989, fig. 22, 275; Hayes 1992, fig. 32, deposit 11, no. 7; Tekocak 2013, 162, fig. 6. 7-10 ve 13-18.

45 Hayes 1972, 339; Doğer 2007, Pl. VIIe.

46 Jackson ve diğ. 2012, fig. 11, 3.

47 Kenkel 2007, 137, fig. 6, 3-4.

48 Williams 1989, fig. 14, 190.

49 Hayes 1972, 379-381.

50 Jones 1950, fig. 207, 812-813; Hayes 1972, 71; Williams 1989, fig. 18, 219; Tekocak 2019, 96, fig. 9, Str Form 7.

51 Hayes 1972, 115.

52 Waagé 1948, Plate X, 878p; Williams 1989, fig. 19, 237; Rautman 1995, fig. 11, 2.9; Ferrazolli – Ricci 2010, 218.

53 Williams 1977, fig. 2, 12; Williams 1989, fig. 37, 407-408.

54 Atik 1995, Abb. 44, 218.

55 Williams 1989, fig. 38, 415.

56 Williams 1989, fig. 36, 400.

Anemurium Son Dönem Kazılarında Ortaya Çıkarılan A ve B Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme –
üst yüzü düz veya içe eğimli ağız kenarlı (**Lev. V. 17**)⁵⁷, dışa çekik ve içe doğru eğimli kenarlı
(**Lev. V. 18**)⁵⁸ formlar bulunmaktadır.

Amphoralar'da ise Geç Roma 1⁵⁹ (**Lev. V. 20**) grubuna ait yazıtlı bir örnek bulunmuştur. Söz konusu amphorada dudak kenarı üzerinde Tevrat'ta Davud peygamberin dualarından bir cümleye (Psalms/Mezmurlar 28:3) yer verilmiştir⁶⁰. Söz konusu ayetin epigrafik alıntıları, çeşmelerde, sarnıçlarda, ayinle ilgili vazolarda ve vaftiz kurnalarında da yer alır⁶¹. Likya Bölgesi üretimi boya bezekli bir örnek başka bir amphora grubunu temsil eder (**Lev. V. 21**)⁶². Diğer amphora tipleri MS 5. – 7. yüzyıl arasına tarihlendirilen Geç Roma 2, Geç Roma 5-6, Geç Roma Amphorası 9/Agora M 334, Anemurium Tip A ve Tip B Amphorası ile Keay 52 Tipi Amphorası'dır.

Katalog⁶³

1. Kandil Askı Kolu (Lev. IV.5): Bronz. B1 Mekânı. U: 11.7 cm, G: 1 cm, K: 0.3 cm.
2. Olta İğnesi (Lev. IV.6): Bronz. A2 Mekânı. U: 5.8 cm, A: 1.2 cm, B: 2.8 cm.
3. Yuvarlak Ağırlık (Lev. IV.7): Bronz. A/S1 Sokak/Evlu. Ç: 2.4 cm, K: 0.5 cm.
4. Kare Ağırlık (Lev. IV.8): Bronz. B2 Mekânı. K: 1.9x1.9 cm, Ka: 0.6 cm.
5. Kemer Tokası (Lev. IV.9): Bronz. A/S1 Sokak/Avlu. K: 3.5x2 cm, Ka: 0.8 cm.
6. Yay Formlu Kulplu (Lev. IV.10): Bronz. A4 Mekânı. U: 5.5 cm, Ka: 1.2 cm.
7. Aplik (Lev. IV.11): Bronz. A4 Mekânı ocak içi. U: 3.2 cm, Ka: 0.6 cm.
8. Kalıp (Lev. IV.12): Bronz. A4 Mekânı ocak içi. U: 5.5 cm, Ka: 1.2 cm.
9. Kare Kalıp (Lev. VI.13): Bronz. A4 Mekânı. U: 7.0 cm, G: 7.0 cm, Ka: 0.7 cm.
10. Mortarium (Lev. V.1): Mermer. A/S2 Sokak/Avlu. Aç: 18 cm, Y: 7.4 cm.
11. Mortarium (Lev. V.2): Mermer. B1 Mekânı. Aç: 16 cm, Y: 7.4 cm.
12. Sürmedenlik (Lev. V.19): Mermer. A2 Mekânı. Aç: 3.5 cm, Y: 7.5 cm.
13. Tabak/Kase (Phokaia Kırmızı Astarlı, Hayes Form 3, Lev. V.3): A2 Mekânı. Aç: 26 cm, Y: 3,6 cm, H: 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı), İ: Kireç, As: 10 R 5/6 (kırmızı).
14. Tabak (Phokaia Kırmızı Astarlı, Hayes Form 5, Lev. V.4): B Yapısı yüzey. Aç: 24 cm, Y: 4.4 cm. H: 10 YR 6/3 (soluk kırmızı), İ: Mika ve kireç, As: 10 R 5/6 (kırmızı).

57 Williams 1989, fig. 34, 377, 378, fig. 38, 415.

58 Williams 1989, 57, 59, fig. 31, 343.

59 Alkaç 2013, 114, fig. 9.

60 Yazıtın okunması sayın Dr. Mehmet ALKAN ve sayın Dr. Güray ÜNVER tarafından yapılmıştır. Kendilerine destek ve katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

61 Van der Horst 2014, 78; Aliquot 2015, 132.

62 Bes 2020, 400, fig. 7.

63 Buluntuların tanıtılmasında kullanılan kısaltmalar; **U**: Uzunluk, **G**: Genişlik, **Ka**: Kalınlık, **K**: Kenar **Y**: Yükseklik, **A**: Ağız, **B**: Boğaz, **Be**: Bezeme, **Ç**: Çap, **Aç**: Ağız Çapı, **Kç**: Kaide Çapı, **H**: Hamur Rengi, **İ**: İçerik, **As**: Astar Rengi, şeklinde kullanılmıştır.

15. Tabak (Kıbrıs Kırmızı Astarlı, Hayes Form 2, Lev. V.5): A2 Mekâni. Aç: 21 cm, Y: 3.1 cm, H: 5 YR 6/4 (açık kırmızımsı kahve), İ: Kum ve kireç, As: 10 R 4/6 (kırmızı).
16. Tabak/Kase (Kıbrıs Kırmızı Astarlı, Hayes Form 6, Lev. V.6): A2 Mekâni. Aç: 21 cm, Y: 2.8 cm, H: 2.5 YR 7/4 (açık kırmızımsı kahve), İ: Kireç ve mika, As: 10 R 6/6 (açık kırmızı), Be: Baskı rulet.
17. Tabak/Kase (Kıbrıs Kırmızı Astarlı, Hayes Form 8, Lev. V.7): A4 Mekâni. Aç: 21 cm, Y: 3.4 cm, H: 7.5 YR 7/4 (pembe), İ: Kireç, As: 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı).
18. Tabak (Kıbrıs Kırmızı Astarlı, Hayes Form 9, Lev. V.8): A Yapısı yüzey. Aç: 15 cm, Y: 2.9 cm, H: 2.5 YR 6/6 (açık kırmızı), İ: Kireç, As: 10 R 5/6 (kırmızı).
19. Büyük Tabak (Afrika Kırmızı Astarlı, Hayes Form 50B, Lev. V.9): A2 Mekâni. Aç: 20 cm, Y: 4.0 cm, H: 10 R 5/8 (kırmızı), İ: Kireç, As: 10 R 5/8 (kırmızı)
20. Kase (Afrika Kırmızı Astarlı, Hayes Form 53, Lev. V.10): A2 Mekâni. Aç: 30 cm, Y: 4.5 cm, H: 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı), İ: Mika ve kireç, As: 10 R 5/8 (kırmızı).
21. Büyük Kase (Afrika Kırmızı Astarlı, Hayes Form 67, Lev. V.11): A2 Mekâni. Aç: 35 cm, Y: 2.0 cm, H: 10 R 6/8 (açık kırmızı), İ: Mika ve kireç. As: 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı).
22. Kase (Afrika Kırmızı Kırmızı Astarlı, Hayes Form 99C, Lev. V.12): A2 Mekâni. Aç: 19 cm, Y: 3.4 cm, H: 10 R 7/8 (açık kırmızı), İ: Kireç ve mika, As: 10 R 6/8 (açık kırmızı).
23. Pişirme Kabı (Lev. V.13): A4 Mekâni. Aç: 14 cm, Y: 2.8 cm, H: 2.5 YR 5/3 (kırmızımsı kahve), İ: Kum, mika ve kireç.
24. Pişirme Kabı (Lev. V.14): A2 Mekâni. Aç: 19 cm, Y: 3.2 cm, H: 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı), İ: Kum, mika ve kireç.
25. Pişirme Kabı (Lev. V.15): A2 Mekâni. Aç: 22 cm, Y: 2.3 cm, H: 2.5 YR 4/1 (koyu kırmızımsı gri) , İ: Kum, mika ve taşcık.
26. Pişirme Kabı (Lev. V.16): A3 Mekâni. Aç: 22 cm, Y: 4.6 cm, H: 7.5 YR 4/4 (kahverengi), İ: Kum, mika ve taşcık.
27. Pişirme Kabı (Lev. V.17): BH1 Mekâni. Aç: 25 cm, Y: 6.8 cm, H: 2.5 YR 6/8 (açık kırmızı), İ: Kum, taşcık ve mika.
28. Pişirme Kabı (Lev. V.18): A4 Mekâni. Aç: 32 cm, Y: 7.7 cm, H: 2.5 YR 2.5/1 (kırmızımsı siyah), İ: Kum, kireç, kuvars, taşcık ve mika.
29. Amphora (Geç Roma 1 Tipi, Lev. V.20): B1 Mekâni. Aç: 8 cm, Y: 5.7 cm, H: 10 R 5/8 (kırmızı), İ: Kireç ve taşcık, As: 10 R 6/8 (açık kırmızı).
30. Amphora (Lykia üretimi, Lev. VI.21): A2 Mekâni. Aç: 11 cm, Y: 14.9 cm, H: 2.5 YR 7/6 (açık kırmızı), İ: Kum ve mika, As: 2.5 YR 7/8 (açık kırmızı), Be: Boyama palmet.

Genel Değerlendirme

Doğu Roma'da pagan inancın yerini monoteizmin alması ve aynı dönemde ekonomik gücün belirgin biçimde yitirilmesi sosyal hayatı büyük ölçüde etkilemiştir. Bu olguların Anadolu'nun kentleşmesini etkilemesi üzerine MS 326, MS 362 yılı ve MS 5. yüzyılda imparatorluk

genelinde kodeksler yürürlüğe girmiştir⁶⁴. Bu kodekslerin Anemurium'un planlamasında etkisi hissedilmez, ancak bu durumu Doğu Roma'nın zafiyetinden ziyade kentin üzerinde kurulduğu topografya ile ilişkilendirmek gereklidir. Kentte MS 4. yüzyıldan MS 580 yılı depremine kadar başta surlar olmak üzere kilise ve hamam gibi pek çok yeni yapı inşa edilmiştir. Bu dönemde Anemurium'da anıtsal mimarinin yerini şablon planının uygulandığı, hızlı inşa edilen, tek düze bir mimari anlayış almıştır. Sosyal hayatta meydana gelen bu değişim, MS 4. yüzyıldan MS 580'e kadar olan süreçte kentin ikinci gelişim dönemi olarak görülmüş ve de Anemurium'un Hristiyan dünyasında yer edinmiş bir kent olarak karşımıza çıkmasına vesile olmuştur⁶⁵. Burada yapılan kazılar sırasında ele geçirilen haç betimli sütun başlığı (**Lev. IV. 14**), bronz haç (**Lev. IV. 18**) ve yazıtlı bir amphora parçası (**Lev. V. 20**), A ve B Yapılarının Hristiyan cemaatine mensup kişilerce kullanıldığını gösteren en önemli arkeolojik kanıtlardır. Özellikle MS 4. yüzyıl ve sonrasında görülen ikinci gelişim döneminin en iyi belgesi antik kentin genişletilmiş olmasıdır⁶⁶. Böylece kuzeye doğru genişlediği görülen kentte yeni yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Bu durumun önemli kanıtlarından birisi de Merkez (III 5) Hamamı ve Merkez Kilisesi'nin kuzeydeki bu yeni yerleşim alanında inşa edilmesidir. Söz konusu kamu binalarının inşasının yanı sıra özel kullanıma ait konut-atölye/dükkan gibi yapıların da yeni oluşan bu kent dokusunda görülmesi artmıştır⁶⁷. Yeni dönem kazılarında tespit edilen ve çalışmamızın konusunu oluşturan bahse konu yapılar da bu anlayışın kentteki bir başka örnekleridir. Ancak burada hemen şunu da belirtmekte isteriz ki kazılardan elde ettiğimiz veriler; tek katlı olan A Yapısı'nın bir konut/atölye (tabernae) olduğunu kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak iki katlı bir düzenlemeye sahip olan B Yapısı'nın da aynı şekilde kullanıldığını düşünmekle birlikte alt katının atölye olarak kullanıldığına dair şimdilik kesin bir yargıda bulunmak doğru değildir. Fakat yapının konumu, plan düzenlemesi ve benzer başka örnekler düşüncemizin kuvvetle muhtemel olduğunu göstermektedir.

A ve B Yapılarının kullanım dönemi hakkında en açıklayıcı bilgiyi sikkelerden elde etmekteyiz⁶⁸. B Yapısı'nın temel seviyesinde ortaya çıkarılan sikkelerin tamamı bronz olup,

64 Baldini Lippolis 2007, 199, 204-210, 228. Örneğin MS 326 yılında kent planlaması hakkında çıkan kodekse göre depoların en az 30 m çevresine yeni inşaat yapılması yasaklanır. Kodekste bu yasağı ihlal eden tüm binaların yıkılması emredilir (Baldini Lippolis 2007, 199). Buna karşın MS 362 yılında yapılan uygulamalarda kamu kullanımına ait ancak pagan gelenekteki yapıların işgaline ve yerine konut inşasına izin verilmiştir (Baldini Lippolis 2007, 200, 221). MS 531 yılında ise I. Iustinianus tüm imparatorlukta konutların birbirlerinin görüşünü kapatmaması adına 30,00 m mesafe bırakma kuralını uygulamaya koymuştur (Baldini Lippolis 2007, 204-210). MS 6. yüzyılda yaşadığı düşünülen Aşkelonlu Julian, iki veya üç katlı bir evin özel hamamının külhan ve bacaları evin kuzeyinde ise en az 20 kubit (9.36 m), güneyinde ise 30 kubit (14.4 m) uzaklıkta olmasını önerir (Baldini Lippolis 2007, 228). Julian latrinlerinin de duvarlarının taş ve kaplamasının tunç olması koşulu ile konuta 5 kubit (2.50 m.) uzaklıkta olmasını önerir (Baldini Lippolis 2007, 228). Anemurium'da burada belirtilen kısıtlamalar ile çelişen çok sayıda yapı bulunmaktadır.

65 Russell 1989, 1623-1624.

66 Tekocak – Aldemir 2019, 13-14, 59.

67 Russell 1982.

68 Bu yapılarda iyi ve düşük kondisyonda olmak üzere toplamda 382 adet sikke bulunmuştur. Bu

MS 4. yüzyılın ikinci yarısı-5. yüzyılın ilk çeyreği ve MS 6. yüzyılın sonları ile MS 7. yüzyılın ilk yarısı aralığına aittir (**Lev. IV. 19**). Mekânların temel seviyesinde tespit edilen en erken tarihli sikke ise MS 364-378 yıllarına aittir. Aynı seviyede ve lokasyonda II. Konstans (MS 641-668) dönemine ait sikke de bulunmuştur. Yapıların zemin seviyesinde ağırlıklı olarak MS 4. yüzyılın 2. yarısı ile MS 5. yüzyılın ilk yarısına ait bronz sikkeler ele geçmiştir. Bu tarih aralığının benzeri yapıların başlangıç seviyesinde de gözlenmektedir. II. Konstantius (MS 337-361) ve II. Iulianus Dönemlerine (MS 355-361/363) tarihlenen bir sikke ile Heraclius'un idare yıllarına ait birçok sikke elde edilmiştir. Yapıların genelinde Heraclius Dönemi sikkeleri en yoğun grubu oluşturur (**Lev. III. 6**). Heraclius Dönemi sikkelerinin emisyon hacmi artışı, MS 580 yılı depreminden sonra gerçekleşen Sasani çatışmasının ve buna bağlı Dağlık Kilikia'nın ülke savunmasında üstlendiği rol ile ilişki olmalıdır⁶⁹. Diğer sikkeler ise tüm buluntuların yaklaşık yarısını teşkil eder. Kazılarda ortaya çıkarılan seramik, cam ve metal buluntular ise MS 5.-7. yüzyıllar arasına ait örneklerden oluşmaktadır. Buna göre yapıların kullanımı 200 yıllık bir süre içinde sınırlanmış olmaktadır. Ancak kazılar sırasında ele geçirilen sikke, metal, mermer ve seramik buluntuların çoğunluğu, A ve B Yapılarının yoğun olarak kullanımını MS. 6. yüzyılın sonları ile MS 7. yüzyıl ortaları aralığına yerleştirmeyi mümkün kılmaktadır.

A ve B Yapılarında ele geçen MS 4. yüzyıla ait sikkelerle birlikte, olasılıkla duvar inşasında devşirme olarak kullanılmış olan bir Roma İmparatorluk Dönemi heykel parçası (**Lev. IV. 15**) ile MS 5.-6. yüzyıllara ait mimari postament parçaları⁷⁰ (**Lev. IV. 16-17**) da bulunmuştur. Ayrıca A4 Mekânı'nın güneydoğu köşesinde ve A3.2 Mekânı doğu beden duvarında, birbirlerine 2.28 m uzaklıkta 0.55x0.60x0.65 m ölçülerinde iki adet düzgün kesme blok taş (**Lev. III. 4-5**) bulunmaktadır. Söz konusu taşların ebat ve konumları Dağlık Kilikia Bölgesi'nin kırsal konutlarının girişinde karşılaşılan kemer kaideleri ile benzerlik arz etmektedir⁷¹.

Yapıların planlamasında, girişe yakın olan ön odalar (A3.1 Mekânı, B1 ve B2 Mekânları) küçük, arka odalar (A1, A2, B3 ve B4 Mekânları) ise daha büyük boyutta uzunlamasına

---

sikkeler Anemurium Kazı Ekibi Bilim Üyesi Sayın Doç. Dr. Kasım OYARÇİN tarafından ayrıca yayına hazırlanmakta olup elde etmiş olduğu bilgileri büyük bir nezaket örneği gösterip bizlerle paylaştığı için kendisine çok teşekkür ederiz.

69 Doğu Roma-Sasani çatışmasında, Doğu Roma direnişinin İsauria ve Orta Dağlık Kilikia Bölgesi'nde yoğunlaştığı (Russell 2001, 61; Mitchell 2020, 617) ve MS 616-618 yıllarında Cyzicus ve Nicomedia'da bulunan darphanelerin faaliyetinin Seleucia ve Isauria'ya kaydırıldığı bilinmektedir (Mitchell 2020, 617). J. Russell, Heraclius'un idare yıllarının MS 616-629 tarihleri arasına ait kısmında Anemurium'da ele geçen sikkeler arasında Constantinopolis darplı sikkelerin en yoğun grup olduğunu bildirir (Russell 2001, dipnot 77) ve Heraclius'un saltanatı sırasında Anemurium'un Doğu Roma-Sasani savaşından etkilenmediğini savunur (Russell 2001, 61, dipnot 76). Buna karşın son dönem kazılarında elde edilen bir takım veriler Anemurium'un Heraclius Dönemi'nde Sasani savaşlarından etkilendiğine işaret etmektedir (Oyarçin – Tekocak 2020, 278).

70 Eichner 2011, 54, 68.

71 Eichner 2011, 200; Kilikia Bölgesi kırsal konutlardaki kemerli giriş açıklıkları 1.20-3.50 m aralığında değişmektedir. Bkz. Eichner 2011, Abb. 55, 64, 73, 126, 328; Eichner 2018, fig. 16.

yerleştirilmişlerdir. Kilikia Bölgesi kırsalında da görülen bu basit mimari tasarım anlayışına sahip konutlar, ince uzun dikdörtgen şeklindeki sokaklar ile birbirlerinden ayrılmakta, ancak ardışık vaziyette sıralanmaktadır. Bu özellikleri ile de Erken Bizans Dönemi kırsal konutlarının niteliklerini tam olarak yansıtır⁷². İki katlı düzenlemeye sahip örneklerin zemin katlarında tarım, günlük kullanım odalarının yanı sıra kiler, depo ve ahırlar, üst katta ise oturma odaları yer almaktadır⁷³.

Akdeniz Havzası'nda, MS 4-7. yüzyıllar arasında lüks konutlar yanında daha küçük ölçekli, mekânların plan kare düzeninde taksim edildiği avlulu evler ile yerel mimariye ait çok odalı evler, konut türlerini oluşturmaktadır⁷⁴. Yerel olarak tanımlanan konut türleri arasında yer alan Sardes konutları, Geç Antik Çağ Anadolu'sunda dükkân ve konut olmak üzere iki işleve sahip yapılar için iyi bir örnektir. Bu mekânlarda arka oda ya da dükkânın üzerindeki bir oda yaşam alanı olarak tasarlanmıştır⁷⁵. Aynı dönemde Knidos'ta da benzer işlevlere sahip bir yapı ortaya çıkarılmıştır⁷⁶. Bu durum Anemurium son dönem kazılarında ortaya çıkarılan A ve B Yapıları'nın da iş yeri ve konut olmak üzere iki farklı amaca yönelik inşa edildiğine işaret etmektedir. Bir başka ifadeyle bu yapılar hem konut hem de atölye/dükkân (*tabernae*) olarak kullanılmışlardır. Bu iki örneğin dışında kentte Erken Bizans Dönemi'ne ait başka konut-atölye/dükkan yapılarının da varlığından söz edilmektedir. Bunlardan biri de Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait Büyük Hamam Palaestrası'nın üzerine inşa edilmiş olanıdır⁷⁷.

---

72 Aydınoglu 1999, fig. 13-14; Eichner 2004, res. 2, A4; Eichner 2011, 75-76.

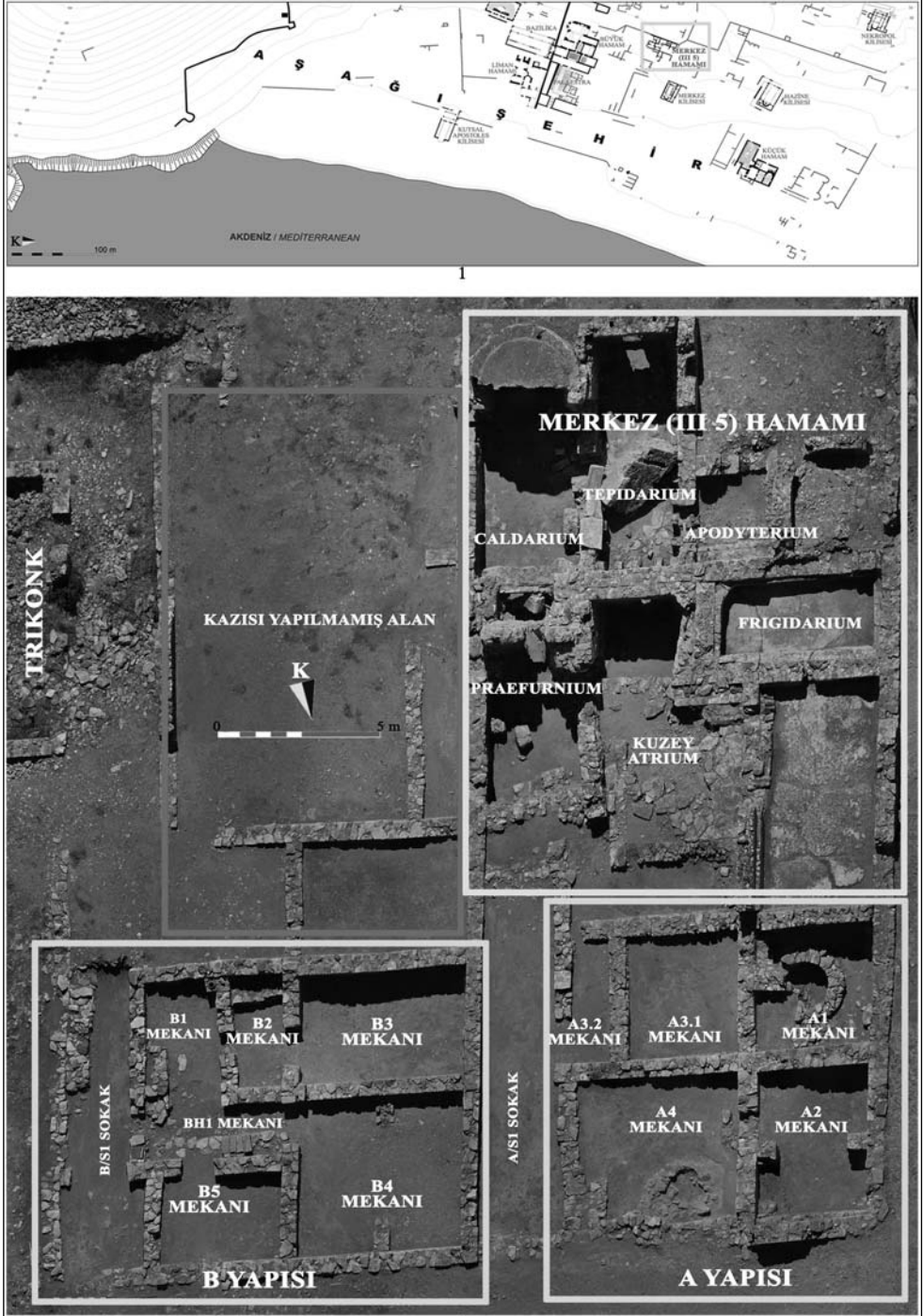
73 Aydınoglu 2015, 168-170.

74 Ellis 2004, 38.

75 Crawford 1990, 52, 98, 100.

76 Doksanaltı 2020, 381.

77 Russell 1975, 122-123.

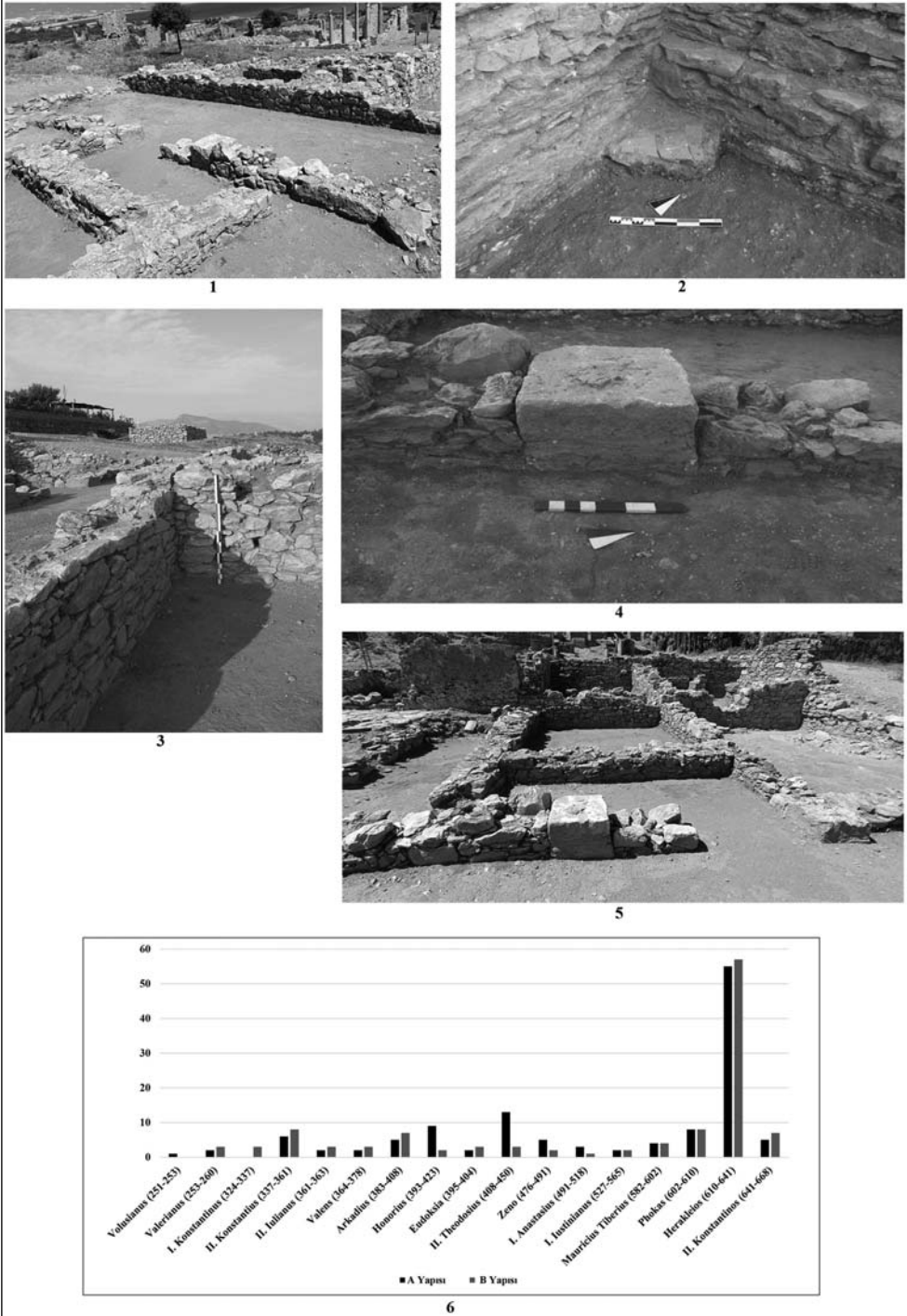

Levha I: 1. Anemurium Kent Planı, 2. Anemurium A Yapısı ve B Yapısı Ortofotoğu

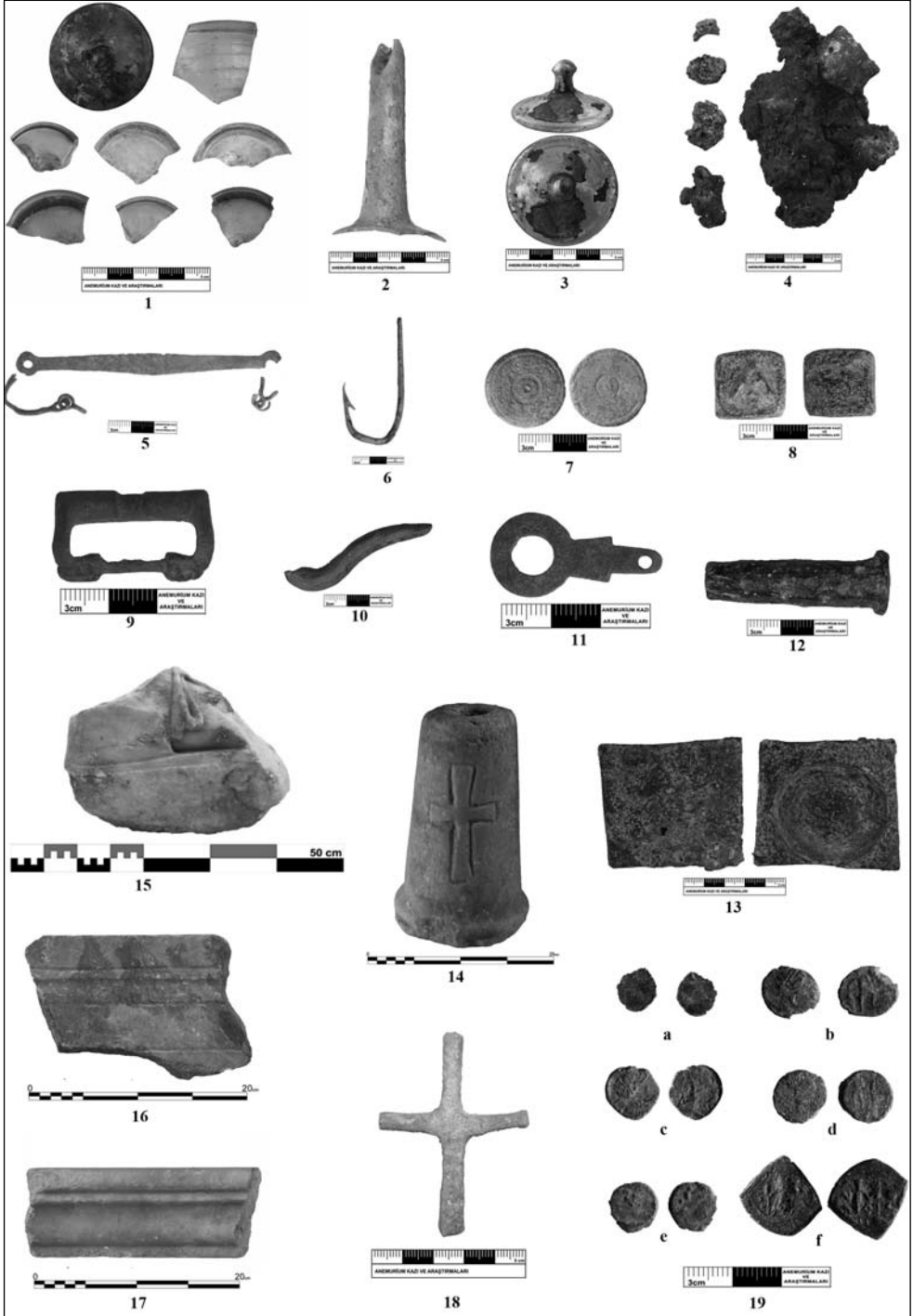

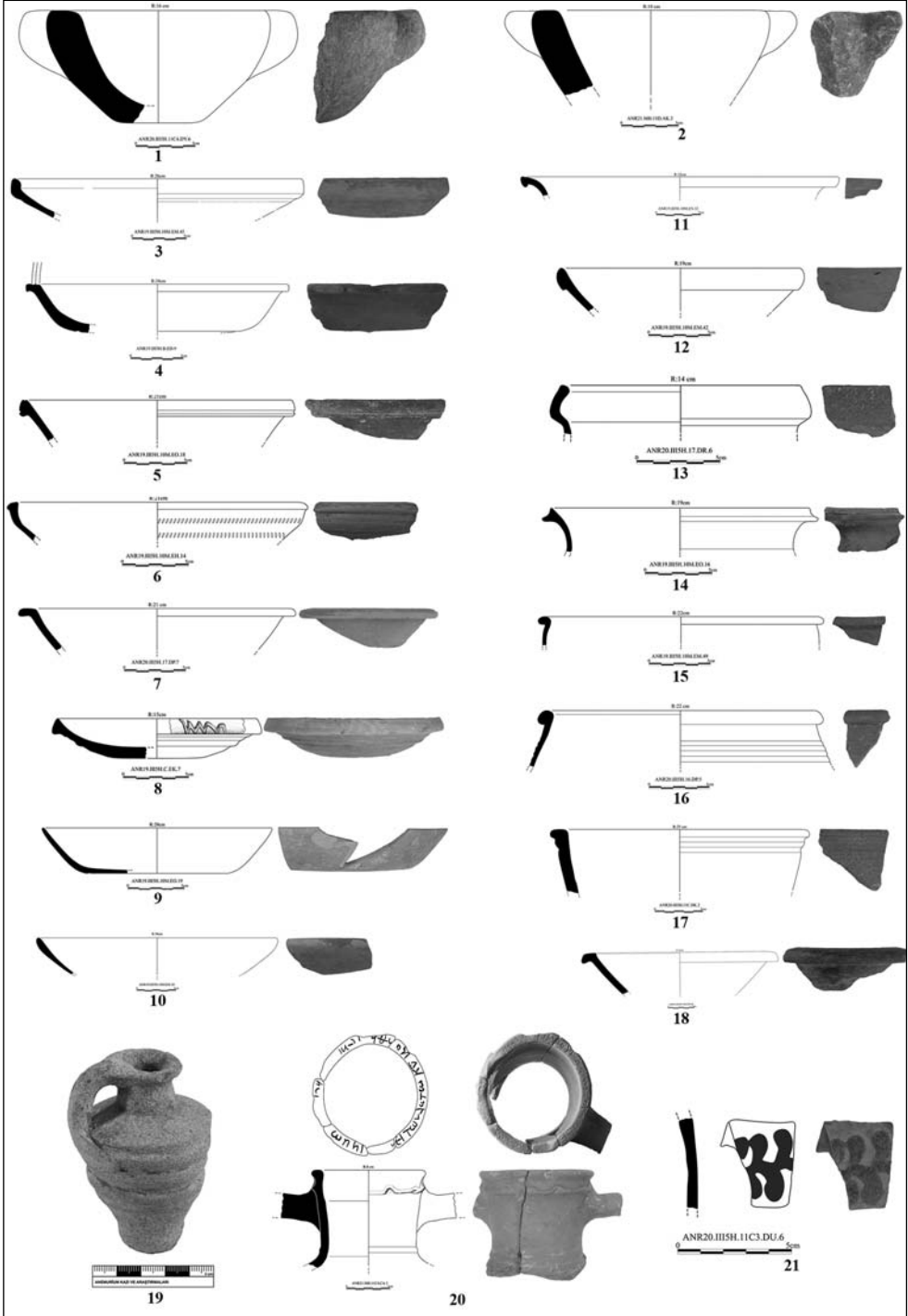
Levha II: 1. A1 Mekânı; kuyu 2. A4 Mekânı; ocak, 3. BH1 Holü, 4. B2 Mekânı, 5. B1 Mekânı; baskı kolu yuvası, 6. B1 Mekânı; künk boru, 7. B3 Mekânı; kapı kirişi yuvası, 8. B3 Mekânı; ikinci katı taşıyan giriş yuvaları

Levha III: 1. A/S1 Sokağı, 2. A2 Mekânı; zemin kalıntısı, 3. B3 Mekânı; dilatasyon detayı, 4. A3.2 Mekânı; kesme blok taş, 5. A3.2 Mekânı; giriş ve kesme blok taş, 6. Sikkelerin İmparator İdare Yıllarına Göre Dağılımı Grafığı

Levha IV: 1-3. Cam Buluntular, 4. Cam Cürufu, 5. Aydınlatma Askı Kolu, 6. Olta İğnesi, 7-8. Ağırlık, 9. Kemer Tokası, 10. Yay Formlu Kulp, 11. Aplik, 12-13. Kalıp, 14. Haç Betimli Sütunce Başlığı, 15. Heykel Ayak Parçası, 16-17. Postament Parçaları, 18. Bronz Haç, 19. Bronz Sikkeler

Levha V: 1-2. Mortariumlar, 3-4. Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri, 5-8. Kıbrıs Kırmızı Astarlı Seramikleri, 9-12. Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri, 13-18. Pişirme Kapları, 19. Sürmedenlik, 20. Geç Roma 1 Amphorası, 21. Likya Üretimi Boyalı Amphora

Kaynakça

Alföldi-Rosenbaum 1989

Alföldi-Rosenbaum, E., “Anemurium: A bath building of the early Christian-early byzantine period”, *Actes du XIe congrès international d’archéologie chrétienne*. Lyon, Vienne, Grenoble, Genève, Aoste, 21-28 septembre 1986. Rome: École Française de Rome, 1647-1659.

Alkaç 2013

Alkaç, E., “Silifke Müzesi’nden Doğu Akdeniz Üretimi Amphoralar”, *Cedrus* I, 107-124.

Aliquot 2015

Aliquot, J., “Culte des saints et rivalités civiques en Phénicie à l’époque protobyzantine”, *Des dieux civiques aux saints patrons (IVe-VIIIe siècle)*. edited by: J. P. Caillet, S. Destephen, B. Dumézil, H. Inglebert. Picard, 117-138.

Aybek ve diğ. 2016

Aybek, S. – Gülbay, O. – Durak, E., “Metropolis’ten Bronz Aletler, Gereçler ve Aksesuarlar”, *Arkeoloji Dergisi* XXI, 141-168.

Aydınoğlu 1999

Aydınoğlu, Ü., “Doğu Dağlık Kilikia’da Villae Rusticae”, *Olba* 2.1, 155-169.

Aydınoğlu 2015

Aydınoğlu, Ü., “Dağlık Kilikia’da Kentleşme ve Kırsal Yerleşimler Araştırması”, Ü. Aydınoğlu (ed.) *Mersin Arkeolojik Kazıları ve Araştırmaları*, 167-177.

Aydınoğlu 2019

Aydınoğlu, Ü., “Dağlık Kilikia Bölgesindeki Kırsal Yerleşimlerde Sarnıçlar, Çeşmeler ve Kuyular”, A. Polosa, H.A. Kızırlıslanoğlu and M. Oral (Eds.), *ΣΕΒΑΣΤΗ Studies in honour of Eugenia Equini Schneider*, İstanbul: Ege Yayınları, 53-70.

Atik 1995

Atik, N., *Keramik aus den Südthermen von Perge*. Tübingen: E. Wasmuth.

Baldini Lippolis 2007

Baldini Lippolis, I., “Private Space in Late Antique Cities: Laws and Building Procedures”, L. Lavan- L. Özgenel (eds.), *Housing in Late Antiquity, from places to shops*, Leiden, 197-239.

Bes 2020

Bes, P., “Early Byzantine Pottery from Limyra’s West and East Gate Excavations” *Adalya* 23, 377-409.

Bleier 2009

Bleier, C., “Kleinfunde aus der Weststadt von Limyra. Grabungen 1982-1989 und 2002-2005”, *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien*, Band 78, 9-55.

Crawford 1990

Crawford, J.S., *The Byzantine Shops at Sardis*. Cambridge: Harvard University Press.

Çakmakçı 2009

Çakmakçı, Z., “A Typological Approach to the Glass Goblet Production from Late Antiquity to the Middle Ages in the Light of Recent Finds”, E. Laflı (ed.) *Late Antique/ Early Byzantine Glass in the Eastern Mediterranean, International Colloquium*, “Late Antique

Glass in Anatolia (4th to 8th cent. A.D.)”, in October 25–28, 2009 in İzmir, Turkey, İzmir, 161-170.

Demirer 2016

Demirer, Ü., “2013 yılı Perge Kazılarında Bir Metal Buluntu Topluluğu” *Cedrus* IV, 243-259.

Doksanaltı 2020

Doksanaltı, E.M., “Knidos ‘Liman Caddesi’ Geç Antik Dönem Atölye/Dükkan ve Buluntuları”, *OLBA* XXVIII, 377-420.

Doğer 2007

Doğer, L., “Byzantine Ceramics: Excavations at Smyrna Agora (1997-98) and 2002-03”, ed. B. Böhlendorf Arslan – A. O. Uysal – J. Witte-Orr, *BYZAS* 7, Çanak, Birinci Uluslararası Seramik Sempozyumu, Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mimari Seramiği Bildiri Kitabı (Çanakkale, 1-3 Haziran), İstanbul: Ege Yayınları. 97-122.

Eichner 2004

Eichner, I., “Dağlık Kilikya’daki Erken Bizans Konutları Yüzey Araştırması 2003”, *ANMED Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri* 2004-2, 74-79

Eichner 2008

Eichner, I., “Sinekkale-Herberge, Kloster oder Gutshof?”, *OLBA* XVI, 337-360.

Eichner 2011

Eichner, I., *Frühbyzantinische Wohnhäuser in Kilikien: Untersuchung zu den Wohnformen um Seleukeia am Kalykadnos*, Tübingen.

Eichner 2018

Eichner, I., The Late Antique/Byzantine Churches and Houses of the Region around Seleucia on the Calycadnus in Rough Cilicia. M. Horster, D. Nicolaou, S. Rogge (eds.) *Church Building in Cyprus (Fourth to Seventh Centuries) A Mirror of Intercultural Contacts in the Eastern Mediterranean*, Waxmann Verlag, 267-292.

Ellis 2004

Ellis, S., “Early Byzantine Housing”, K. Dark (ed.) *Secular Buildings and the Archaeology of Everyday Life in the Byzantine Empire*, Oxbow, 37-53.

Erten 2003

Erten, E., “Glass Finds from Olba Survey-2001”, *OLBA* VII, 145-155.

Ferrazzoli – Ricci 2010

Ferrazzoli, A. F. – Ricci, M., “La Ceramica.” E. E. Schneider (Ed.) *Elaiussa Sebaste III: L’Agora Romana*, Ege Yayınları: İstanbul. 186-224.

Hayes 1972

Hayes, J.W., *Late Roman Pottery*, London: British School at Rome.

Jackson ve diğ. 2012

Jackson, M., Zelle, M., Vandeput, L., Köse, V., “Primary Evidence for Late Roman D Ware Production in Southern Asia Minor: A Challenge to Cypriot Red Slip Ware”, *Anatolian Studies* 62, 89-114.

Anemurium Son Dönem Kazılarında Ortaya Çıkarılan A ve B Yapıları Üzerine Bir Değerlendirme –

Jones 1950

Jones, F.F., The Hellenistic and Roman Periods. H. Goldman (Ed.). *The Pottery Excavations at Gözlükule, Tarsus I*. Princeton University Press.

Kasar – Soykan 2022

Kasar, Ö. – Soykan, O., “Daskyleion ve Çevresinde Su Ürünleri Avcılığı Üzerine Ön Değerlendirme”, H. M. Özgen vd. (eds.), *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları Sempozyumu Mysia ve Çevre Kültürleri 2021 Bildiriler Kitabı*, İstanbul: Ege Yayınları, 257-277.

Kenkel 2007

Kenkel, F., “The Cypriot Red Slip Ware and its Derivatives from Pednelissos in Pisidia”, ed. B. Böhlendorf Arslan – A. O. Uysal – J. Witte-Orr, *BYZAS 7, Çanak, Birinci Uluslararası Seramik Sempozyumu, Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Seramiği ve Mimari Seramiği Bildiri Kitabı (Çanakkale, 1-3 Haziran)*, İstanbul: Ege Yayınları. 131-146.

Mitchell 2020

Mitchell, S., *Geç Roma İmparatorluğu Tarihi*, T. Kaçar (çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Oyarçin – Tekocak 2020

Oyarçin, K. – Tekocak, M. “Anemurium Nekropol Kilisesi Heraclius Definesi”, *Seleucia X*, 269-295.

Ousterhout 2019

Ousterhout, R.G., *Eastern Medieval Architecture*, Oxford.

Rautman 1995

Rautman, M.L., “Two Late Roman Wells at Sardis”, *AASOR* 53, 37-84.

Russell 1980

Russell, J., “Anemurium: The Changing Face of a Roman City”, *Archaeology* Vol. 33, No. 5, 31-40.

Russell 1982

Russell, J., “Byzantine Instrumenta Domestica from Anemurium: The Significance of Context”, R. L. Hohlfelder (ed.), *City, Town and Countryside in the Early Byzantine Era*, New York, 133-154.

Russell 1989

Russell, J., “Christianity at Anemurium (Cilicia)”, *Actes du XIe congrès international d'archéologie chrétienne*. Lyon, Vienne, Grenoble, Genève, Aoste, 21-28 septembre 1986. Rome: École Française de Rome, 1621-1637.

Russell 2001

Russell, J., “The Persian Invasions of Syria/Palestine and Asia Minor in the Reign of Heraclius: Archaeological, Numismatic and Epigraphic Evidence”, E. Kountoura-Galake (ed.), *The Dark Centuries of Byzantium (7th-9th c.)*, Athens: The National Hellenic Research Foundation, 41-71.

Stern 1985

Stern, E.M., “Ancient and Medieval Glass from the Necropolis Church at Anemurium”, *Annales du 9e Congrès International d'Étude Historique du Verre Liège: Editions du Centre de*

Publications de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre, Nancy (France), 22-28 Mai 1983, 35-63.

Tekocak 2013

Tekocak, M., "Late Roman C (Phocian Red Slip) Ware from the lower city sondage in Kelenderis", Y. Morozova, H. Öviz (Eds.), *Proceedings of the 17th Symposium on Mediterranean Archaeology, SOMA 2010, BAR IS. 2555*, Oxford, 161-170.

Tekocak 2019

Tekocak, M., "Stratonikeia Kazılarında Bulunan Kırmızı Astarlı Seramikler", B. Sögüt (Ed.), *Stratonikeia Çalışmaları 4. Mimari, Heykel ve Küçük Buluntu Araştırmaları*, Ege Yayınları, 85-123.

Tekocak 2020a

Tekocak, M., "Anadolu'nun Güneyinde bir Liman Kenti: Anemurium", Ü. Aydınöglu (ed.), *Mersin Arkeolojik Kazıları ve Araştırmaları*, Mersin, 178-209.

Tekocak 2020b

Tekocak, M., "Anemurium Kazı ve Restorasyon Çalışmaları: 2018", 41. *KST 3. Cilt*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 197-221.

Tekocak 2022

Tekocak, M., "Anemurium Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", *2019-2020 Kazı Çalışmaları Cilt 3*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları, 115-137.

Tekocak – Aldemir 2019

Tekocak, M. – Aldemir, C., *Anemurion: Anadolu'nun Güneyinde Bir Liman Kenti*, Anemurion Çalışmaları I, Ankara.

Van der Horst 2014

Van der Horst, P.W., *Studies in Ancient Judaism and Early Christianity*, Leiden: Brill.

Varinlioğlu – Esmer 2017

Varinlioğlu, G. – Esmer, M., "Houses on an Island: Boğsak (Asteria in Isauria) in Late Antiquity", S. R. Steadman - G. McMahon (ed.), *The Archaeology of Anatolia Volume II*, Cambridge, 258-279.

Waagé 1948

Waagé, F.O., Hellenistic and Roman Tableware of North Syria. F. O. Waagé (ed.), *Antioch on the Orontes: Ceramic and Islamic Coins IV*, Princeton University Press.

Williams 1977

Williams, C., "A Byzantine Well-Deposit from Anemurium (Rough Cilicia)", *Anatolian Studies 27*, 175-190.

Williams 1985

Williams, C., "The Pottery and Glass at Alahan", M. Gough (ed.), *Alahan An Early Christian Monastery in Southern Turkey*. Toronto, Brepols, 35-61.

Williams 1989

Williams, C., *Anemurium The Roman and Early Byzantine Pottery*, Wetteren.

Seleucia | Sayı XIII | Mayıs 2023

Olba Kazılarında Harpokrates Betimli
Cam Pendant
*Glass Harpocrates Pendant from Olba
Excavations*

Emel Erten - Yavuz Yeğin
9

Anemurium Son Dönem Kazılarında
Ortaya Çıkarılan A ve B Yapıları Üzerine
Bir Değerlendirme
*An Assessment on Buildings A and B which
Revealed in Last Period Excavations at
Anemurium*

Zafer Korkmaz – Mehmet Tekocak
21

Constantinopolis Territoriumundan
Ele Geçen Bir Grup Yazılı ve Mühürlü
Seramik
*A Group of Pottery with Graffiti and Stamps
from Constantinople's Territorium*

Ülkü Kara
43

Kelenderis Odeionu Kazılarında Ele
Geçen Geç Roma D Seramikleri
*Late Roman D Ware from the Excavations
of the Odeon of Kelenderis*

Işık Adak Adıbelli
59

Eskiçağ Camcılığında Mozaik Tekniği ve
Olba Kazılarında Millefiori ve Reticella
Camlar
*Mosaic Technique in Ancient Glassworking
and Millefiori and Reticella Glass from Olba
Excavations*

Emel Erten – Emine Akkuş Koçak
87

Parion'dan Bir Grup Özel Masa
Amphorası
*A Group of Exclusive Table Amphorae from
Parion*

İsmail Akkaş
101

Topaklı Höyük (1967-1974 Yılları)
Kazılarında Tespit Edilen Meme Aplikeli
Amphoralar
*Breast Applique Amphorae Detected at the
Excavations of Topaklı Höyük (1967-1974
Years)*

Emine Köker Gökçe
121

ISSN 2148-4124

ISBN 978-625-6925-19-9

9 786256 925199

